THE AQUATIC POETICS IN THE WORK OF GABRIELA MELINESCU

Carmen Vasilica
PhD. Student, "1 Decembrie 1918" University of Alba Iulia

Abstract:Gabriela Melinescu marks an important moment in Romanian lyrical by broadening the thematic area, by introducing new universes and by conferring a special status on words that may seem lacking in expressiveness. Originality and complexity are attributes of its creation.
A unique poetic universe is revealed by the writer Gabriela Melinescu. The aquatic element is highlighted in her creation, being in determination relationships with other archetypes present in her work. Identifying the specificity of this primordial element, the way in which it determines the creation of particular worlds, the way in which it alternates and determines the definition of the studied poetic universe.

Keywords:Archetypes, creation, lyrical, aquatic, symbole;

Un univers poetic aparte descoperim la scriitoarea Gabriela Melinescu. Analiza pe care o vom realiza încearcă să delimiteze și să nuanțeze ipostaze semnificative ale apei, regăsite în opera acesteia. Elementul acvatic este evidențiat și în creația acesteia, fiind în relații de determinare cu alte arhetipuri prezente în operă. Identificarea specificului acestui element primordial, a modului în care determină crearea unor lumi particulare, a felului în care alternează și determină definirea universului poetic studiat.

Gabriela Melinescu marchează un moment important în lirica românească prin lărgirea ariei tematice, prin introducerea unor noi universuri și prin conferirea unui statut aparte oferit cuvintelor care poate păreau lipsite de expresivitate. Originalitatea și complexitatea sunt atribute ale creației sale.

Nu puține sunt, în poezia Gabrielei Melinescu, secvențele de sorginte vădit expresionistă, trakliană chiar. Precum în multe dintre poemele lui Georg Trakl sau ale lui Gottfried Benn, ritualul descompunerii carnalului urmează logica inversă a romantismului (diafanizarea ființei), propunînd un imaginar al putrefacției fetide, pedepsitoare. Motivul cărnii lichefiate trimite spre amplele tablouri ale lui Edvard Munch: „miros de carne lichidă, albastră. /Duhori de fiară din care s-a smuls /puterea ei și-am îmblînzit-o iute, /miros deasupra laptelui nemuls, /vorbirea unei fete mute." (*Vorbirea unei fete mute*).

Același motiv al lichefierii morbide stagnează și în sunete, nu doar în forme. Poeta dezvoltă, pasionat, un nou cod al alfabetizării și al rostirii, extrăgînd, fascinată, sensul abrupt al pierderii misterului de către orice lucru numit. Ne-numirea este sinonimă cu păstrarea tainei, neintrarea în lumesc prin închiderea în sens primar părînd a fi, în definitiv, o formă de evadare din limită, de curgere eternă a miezului, mereu cu posibilitatea generării de sens. Fluidizarea sensului este, cu alte cuvinte, apanajul neblocării în nume, adică în cunoaștere empirică: „Ființele mai mici cu ușurință sunt cuprinse/în corpuri largi asemănătoare. /Lucruri acoperite de o teacă /a unei săbii curgătoare." (*Călătorie*)

Apa destinală

Marcheazăfilozofia trecerii, poeta preferă să rămînă devotată unei game de simboluri cu vechi conotații încă din Antichitatea greco-latină, precum această asimilare a traversării destinului semnelor heraclitiene ale trecerii în sens unic a apelor. Apele „într-o tulburare" sugerează, desigur, tensiunile traversării obstacolelor, cu atît mai mult cu cît experiența femininului „în visare" se consumă sub metaforele eroticului sensorial. Poemul se construiește, altminteri, pe o mascată schemă multiplusenzorială, sinestezică, invocînd,

BDD-A27996 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-28 07:07:32 UTC)

rotund, toate semnificațiile abandonului sub curgerea purificatoare a iubirii:„Cum trece apa într – o tulburare,/îmi udă părul, mă visez căzînd. /Miroase a tainică fecioară/care – și sărută umărul rîzînd. /Și eu de dragoste uit numele la lucruri, /adulmec aerul în care am să mor, /trăiesc ca un desen albastru/pe brațul unui straniu înotător.” (*Cum trece apa*)

Apa primară

Impune *o*resemantizare a Facerii și îmbracă, la Gabriela Melinescu, forme uneori surprinzătoare, precum în poemul *Naștere*. Chiar dacă miezul ideatic este cel al *fatum*-ului, al sorții, amintind de un deus absconditus ludic ori de Marele Păpușar Cosmic, e inserată sugestia lutului ca amestec de pământ și apă („pământul ud”), reamintind, în fond, gestul biblic al modelării ființei prin gesturile sigure ale Divinității, dublate de despărțirea („despicarea”) antinomiilor și intrarea în misterul Creatului. Facerea este însoțită, firesc, de gestul „baterii” zarurilor, asimilat asumării fatum-ului ca neșansă de a nu putea defini pînă la capăt „norocu-ntreg”, apanaj al Demiurgului:„ Să aducem zarurile grele /Dintr – un colț de elefant tăiate, /să le batem pe pământul ud/ pînă cînd de lovituri sunt despicate/ și să iasă brusc norocul întreg, /nimenea nu știe cum arată – / poate e un animal cumplit/sau e abur peste niciodată.” *(Naștere*).

Lacrima

Nu de puține ori, în poezia Gabrielei Melinescu se impune sub un cod de semnificare a acvaticului în regimul minorului, cu inserții ale copilăririi aparente, în mijlocul tragismului situării într-o lume pogorîtă din zodia sacrului. Un poem precum *Necaz*, ducînd, indubitabil, spre semnele moromețiene ale prăbușirii elementului natural sub gesturile grăbite ale omului, propune o simplă referință la misterul plînsului ca bocet ascuns, mascat, însoțind curmarea destinului naturalului, adică sfidarea legilor eternizării. Plînsul este, pur și simplu, o marcă a conștiinței care își asumă responsabilitățile altora: „Ud de lacrimi mi – este tot obrazul,/ nu pot să mă – nfrîng deși sunt om,/ m – a cuprins în chingă strîns necazul,/a tăiat vecinul meu un pom.” (*Necaz*)

Iminența morții este dublată de ideea sacrificiului christic prin prezența mielului, simbol al blîndeții, simplității, purității și inocenței.[1] În viziunea poetei izbăvirea mulțimii ne este posibilă, iar lacrima purificatoare nu poate aduce aduce alinare în fața destinului implacabil, asumat. Nu este nicio urmă de răzvrătire în fața morții ci aceasta reprezintă, mai degrabă, un fenomen care nu inspiră groază, care înseamnă pace miortică, prilej de liniște și împăcare, ca și în poezia populară:„Nimănui nu-i voi arăta perna plină de lacrimi./Prietenul meu spune:îndură și trecut vei fi/în lumea fără seamăn!/Corpul tău va purta ca o barcă/Mulțimea ce nu se poate transforma.//Mielule, sărut ochii,/am plîns mîncînd carnea ta ca mierea.” (*Asemenea mielului*)

Apa ca licoare magică

Are, adesea, funcții în procesul unei libații interioare. Există, la Gabriela Melinescu, o plăcere contantă de a reactiva spațiul memoriei ca formă de evadare dintr-un contingent ostil. Retragerea se face, adesea, spre spațiile care păstrează nealterate semnele rusticului, ale geografiei natale sau spre cele care pot oferi efemere clipe de protecție. Poemul *Scrisoare* alegorizează și re-mitizează, ca într-un dorit proces libatic, un astfel de spațiu-matrice, construit pe ritmurile calme ale intrării în misterul simplu. Gestul asumat al refacerii pumnului căuș spre a bea apă, gest inaugural în toată splendoarea lui ușor ludică, creează un fior nostalgic, dublat de fluxul memoriei involuntare, amintind de tonusul proustian al accesării retroactive a simbolurilor care definesc, într-un anumit timp, ființa: „Azi îți scriu,/ mult mi-e dor de prispă și de cîini./ Am crescut, dar eu ca și – altădată/ la cișmea beau apă tot din mîini.” (*Scrisoare*)

[1]Ivan Evseev, *Dicţionar de simboluri şi arhetipuri culturale*, Timişoara, Editura Amarcord, 1994, p 116

BDD-A27996 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-28 07:07:32 UTC)

Liniștea fluidă

Întregul imaginar poetic al Gabrielei Melinescu pare să fie infuzat de simbolistica liniștii, un fel de mit personal al poetei. De la liniștea de fundal, banală și neîncărcată de semne, liniștea protectoare sau cea pedepsitoare, pînă la liniștea ceremonială, care face posibilă ancorarea în sacru, Gabriela Melinescu manevrează un registru larg de semnificații. Însă cea mai ofertantă pare să fie semnificația mitologică a liniștii ca element fluid, care se scurge prin și pe deasupra lumii, făcînd posibilă introspecția și, implicit, nașterea filozoficului. Deloc întîmplător, un poem precum *Somn de vară,* sensibil asimilat, ca experiență, retragerii analitice, la mijlocul destinului, în interiorul propriei conștiințe, aduce această sugestie a zăgăzuirii apelor-liniște în spațiul-amforă al conștiinței:„În încăpere/liniștea e așezată în vase de lut /căni enorme cu vine albastre". (*Somn de vară)*

Dincolo de această simbolistică a vasului libatic, de jur-împrejurul poemului se strecoară, abia ghicite, sugestii acvatice minore (arome, aburi), și ele devoalînd același semn al liniștii, dar difuz: „În încăpere/ liniștea e așezată în vase de lut/căni enorme cu vine albastre,/stăpînul casei umblă nevăzut / și – aruncă cîte – un fruct mirositor/ și colorează tăcerea în portocaliu,/arome plutesc în aburii /din rana unui animal cu trupul viu./Și aburii mă ling pe chip,/ mirosul fructelor încet mă otrăvește/adorm într – o femeie tînără/ pe care forma fructelor o – ncercuiește." *(Somn de vară*)

Apele potopitoare.

De asemenea, înscrisă în universul liric specific autoarei, poezia *Vorbirea unei fete mute* ilustrează o atmosferă dezolantă, sordidă care permite întrezărirea obsesiei morții, a vidului existențial și al descompunerii ființei: „Mirosul în mansarde vine într-un val./ Întrece corpul care urcă scara./ Sufletul vine înaintea/ caselor și mușchilor de cal/ și îți dilată tremurat nara.// Cum aburul dint-o fierbinte cană,/ cum fumul din încins ulei,/ mirosul vine strict dintr-o ființă/ cu tot ce strict îi aparține ei.// Miros de rădăcini zvîcnind/ adulmecate de greșeala noastră/ de a le despărți de trup,/ miros de carne lichidă, albastră.// Duhori de fiară din care s-a smuls/ puterea ei și-am îmblînzit-o iute,/ miros deasupra laptelui nemuls,/ vorbirea unei fete mute."

Absența vorbirii și manifestarea exclusiv instinctuală sunt elementele definitorii pentru conturarea spațiului poetic interior, sugerînd o solitudine morbidă. În absența cuvîntului, percepția spațiului înconjurător se realizează doar la nivel senzorial, sinestezic. Comunicarea sinelui se face dintr-o perspectivă a oboselii psihice și fizice care conduc înspre disoluția ființei, sugerînd iminența morții. Este evidențiată astfel o simbolistică aparte a unei materii deformate, în transformare, întrezărindu-se ideea perisabilității și efemerității ființei.

O imagine poetică care o completează pe aceasta este aceea a descompunerii materiei sub forța apei, care uniformizează materie și spirit. De fapt, existența este pusă sub semnul tragicului, iar eului îi lipsește puterea de a împiedica sfîrșitul: „Cînd încă speram iertat să fie/și plonjam cu înfiorare în acest gînd/ca într-o apă răcoroasă desupra căreia/băteau evantaie de pene zburînd." *(Prăbușirea casei)*

Discursul liric construit pe două realități: una exterioară și una interioară exprimă simbolic ideea de atemporalitate existențială ca stare definitorie a eului liric problematizant: „Aducem lucruri mirosind a nimeni/din podul casei mîncat de apă./Obiectele nu au nume/în copilăria mea – mă izbesc în auz/sunetele care s-au lipit de ele.//Eu spun încet ca pentru morți cuvinte./În oglindă se repetă milioane/cu același nume.//Sunete din lichide pure/creează moartea lor imediat/din lemn și din piatră/și din învălmășeală.//Lipsa atîtor lucruri va speria/copilul care trece/și împotriva spaimei/va spune încet și învățat de lume cuvinte/și va striga pe nume fiecare lucru/și fiecare nume e absența unui lucru." (*Aducem lucruri*) Cuvintele exprimă forța interioară a lucrurilor, conștiința eului este singura care poate constitui un liant între lumea de acolo și lumea de aici. Rostirea presupune moarte și absență a

BDD-A27996 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-28 07:07:32 UTC)

celui numit. Individul e sortit singurătății apăsătoare, monotonei și absenței cunoașterii absolute. Podul casei apare ca simbol al legăturii dintre două spații valorificate diferit. Lucrurile aduse din podul casei mîncat de apă sunt ceea ce în credința populară se numesc „lucrurile de pomană". Ele sunt un fel derăscumpărare pe care va trebui s-o plătească sufletul care trece prin vămile văzduhului.

În *Călătorie* este ilustrarea unui univers închis din care nu se poate evada. E sugerată aici, ideea cercurilor concentrice, a burților de pește din mitul biblic al lui Iona, ipostază a limitării ființei, a imposibilității depășirii propriului univers: „Ființele mai mici cu ușurință sunt cuprinse/în corpuri largi asemănătoare./Lucruri acoperite de o teacă/a unei săbii curgătoare." Curgerea este permisă grației umezelii și prezenței, în starea de germinație, lichidului amniotic cu valențe purificatoare.

Acvaticul static

O viziune diferită, a acceptării, este prezentă în poezia *Cu flori la brîu.* Deși florile fac parte dintr-un decor funerar și aruncarea în rîu este simbol al acceptării morții ca izbăvire, planează totuși ideea incertitudinii privind asumarea gestului suprem. Incertitudinea eului liric este pusă în evidență de interogația retorică prin care se sugerează o anume limitare în simțire: „A venit cu flori la brîu/ pregătit să se arunce într-un rîu./ Vai de mine, cum să-i spun/ blîndului meu ighemon/ că-i bolnav și e nebun?" Apare imaginea unui eu poetic neîngrădit de timp sau de spațiu, viziunea asupra morții fiind doar presimțire.

Un element dominat al acvaticului static este lacul. Acesta simbolizează ochiul pămîntului prin care locuitorii lumii subterane pot să privească oamenii sau mai poate simboliza o plăsmuire imaginației exaltate.[2] Este de asemenea ilustrată ideea solitudinii eului liric aflat într-o lume desacralizată în care s-au pierdut reperele și s-a modificat raportarea la sacru. „Lacul înghețat în sînge", „pustiul curat", „icoana veche" sunt tot atîtea metafore cu semnificații profund filozofice. Cromatica este menită să evidențieze contrastul dintre puritate, inocență, sacralitate și universul privat de prezența acestora: Atît de greu e aerul, /degeaba se pregătește de ninsoare. /Elevi cu patine; pustiu curat/în care s-au înfipt picioarele.//Pe unghii a apărut acum/un peisaj elvețian, mă strînge/dunga pe unde trec dansînd./E lacul înghețat în sînge.//Aceleași simțuri, sobe mari mobile/Au celebrat emoția pereche./Neutru este trupul care stă/lîngă Isus cel din icoana veche. *(Cadran solar)*

Tot din categoria apelor potopitoare se identifică simbolul oceanului aflat în interdependență cu cel al ploii potopitoare.Imaginea cadrului natural surprins în mișcare prin prezența altui element arhetipal – vîntul marchează o stare sufletească. Singura realitate perceptibilă este ploaia care poate degrada conștiința și poate amplifica sentimentul acut al singurătății, împidicînd pînă și actul vorbirii:„ Vîntul dinspre Ocean/mi-a suflat în urechi./Ploaia de aur/mi s-a prelins pe limbă./Nu văd nimic împrejur." (*Mesagera*)

Marea – spațiu al lumii de dincolo

Viziunea asupra morții este un element al originalității universului poetic evocat. Cel trecut în neființă soțul – devenit fratele însens mistic pare că a intrat într-un joc al destinului, că s-a integrat într-un univers al neantului, al necunoscutului. Comunicarea este întreruptă o serie de elemente care întrețin starea de ambiguitate, senzația de gol și absență a vieții. Marea este simbol bivalent al vieții și al morții, ca apă în mișcare simbolizează o stare intermediară între virtualități informale și realități formale.[3]Marea separă lumea se aici și lumea de dincolo și împiedică împlinirea prin iubire. Trăirile interioare, aspirațiile sufletului sunt transferate asupra acestui simbol obiectiv care poate îngloba aspirațiile dar și eșecurile: „Fratele meu zace în adîncul mării/de mii de ani învelit/de alge, de delfini și arătări/despre care nimeni/să vorbească n-a îndrăznit.//Din cînd în cînd marea se umflă./Pescari cu bărbi lungi/se roagă în

[2]Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *Dicționar de simboluri*, volumul 1, (A-D), București, Editura Artemis, 1995, p193
[3]*Idem*, p.269

BDD-A27996 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-28 07:07:32 UTC)

limba apei/de omul mării să-i ierte că l-au trezit.//Frate iubit din adînc,/te strigăm de după lespedea grea,/ mînați de o pornire înțeleasă/numai de apa care stă între noi și ne bea."(*Litanie)* Sintagma *limba apei* evidențiază forța demiurgică a cuvîntului și faptul că lumea nu există în afara acestuia și se naște în același timp cu revelarea eului și a cunoașterii de sine.

Concluzii

Remarcăm, așadar, o preocupare constantă e poetei, o dinamică aparte a simbolisticii acvaticului, adesea adaptată, cuceritor, nu doar la dimensiunea filozofică a existenței, ci la însăși condiția autohtonă a ființei, cu o orientare spre rustic și tradițional, spre decupaje clare din zona unui imaginar ancorat în valoare și ferit de caduc și de surogat. Se poate vorbi, astfel, despre o dimensiune înnobilată a simbolisticii acvaticului și purtînd amprenta puternică a codului feminin al lecturii: finețe, purificare, nealterare, fluiditate molcomă, tentația diafanizării și a reîntoarcerii la matricial și la Sens.

BIBLIOGRAPHY

Bachelard, Gaston, *Apa şi visele. Eseu despre imaginația materiei*. Traducere și tabel bibliografic de Irina Mavrodin, Bucuresti, Editura Univers, 1999

Chevalier, Jean, Gheerbrant, Alain, *Dicţionar de simboluri*: *Mituri, vise, obiceiuri, gesturi, forme, figuri, culori, numere*, Iaşi, Editura Polirom, 2009

Durand, Gilbert, *Structurile antropologice ale imaginarului. Introducere în arhetipologia generală*. Traducere de Marcel Aderca. Prefață şi postfață de Radu Toma, Bucureşti, Editura Univers, 1977

Evseev, Ivan, *Dicţionar de simboluri şi arhetipuri culturale*,Timişoara, Editura Amarcord, 1994

Manolescu, Nicolae, *Prefață* la Ileana Mălăncioiu, *Linia vieții, antologie*, Polirom, 1999, *apud* Nicolae Manolescu, *Literatura română postbelică. Lista lui Manolescu. Poezia*, Editura Aula, 2001

BDD-A27996 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-28 07:07:32 UTC)